

Avaliación da actividade investigadora e dereitos lingüísticos

ALBA NOGUEIRA LÓPEZ

Profesora titular de Dereito Administrativo

Universidade de Santiago de Compostela

1. INTRODUCCIÓN

A avaliación da actividade investigadora, que nace no Estado español como un procedemento ligado á percepción dun complemento de produtividade para o profesorado funcionario, progresivamente vai gañando terreo ao se converter ese complemento retributivo nun requisito para formar parte na maior parte das instancias decisorias na vida académica (comisións de prazas, tribunais de premios, probas académicas...).

Este traballo quere afondar nos criterios utilizados para a concesión dese recoñecemento da actividade investigadora e valorar se se respectan os dereitos lingüísticos das persoas solicitantes. A competencia estatal sobre o profesorado funcionario e, por tanto, sobre a fixación de criterios e concesión destes complementos favorece que non se considere de ningún xeito a lingua en que se investiga¹. A aparente neutralidade desde o punto de vista lingüístico dos criterios que rexen a avaliación investigadora poden, non obstante, agochar supostos de desigualdade lingüística. Para iso é preciso facer un estudo tanto dos datos numéricos dos resultados das avaliacións como dos criterios aplicados e ver en que medida estes contribúen ou desincentivan o uso das linguas propias distintas do castelán na actividade investigadora. Esta cuestión que, no noso xuízo, está enmarcada nunha máis ampla que é a da produción científica como un elemento de fortalecemento ou de enfraquecemento do sistema cultural e social propio.

¹ Sobre o profesorado universitario, o réxime competencial que se lle aplica e a súa selección véxase NOGUEIRA LÓPEZ, A., *Régimen jurídico de la selección del profesorado universitario*, Atelier, Barcelona, 2004.

2. DATOS RELEVANTES SOBRE A DISTRIBUCIÓN DE SEXENIOS TERRITORIAL E POR CAMPOS CIENTÍFICOS

Un exame das memorias que periodicamente publica a Comisión Nacional de Avaliación da Actividade Investigadora (CNEAI) pode resultar clarificador para comprobarmos se é posible falar de discriminación lingüística no ámbito da investigación académica².

Se tomamos os datos sobre a última convocatoria analizada (2003) –que, ademais, non presentan resultados significativamente distintos das convocatorias anteriores– pode apreciarse que a media de sexenios concedidos con respecto ás solicitudes alcanza o 80% (no período 1989-2002 é algo inferior 70%). Esa cifra, porén, presenta picos significativos se se examina desagregadamente por campos científicos xa que hai áreas como Matemáticas e Física (94%), Química (97%) e Bioloxía Celular e Molecular (96%) cun nivel de rexeitamentos practicamente nulo e, pola contra, áreas como Ciencias Sociais e Políticas (63%) e Ciencias Económicas e Empresariais (67%) en que existen case 15 puntos de diferenza, por abaixo, coa media citada e máis de 30 con respecto a esas áreas onde se aproximan ao total.

Resultados de la evaluación de 2003 por campos científicos

Campo	Media de la CNEAI 1989-2002 (Sexenios)	Resultado convocatoria 2003 (Sexenios)	Profesores evaluados convocatoria 2003
01 Matemáticas y física	75%	94%	497
02 Química	77%	97%	425
03 Biología celular y molecular	85%	96%	164
04 Ciencias biomédicas	66%	80%	551
05 Ciencias de la naturaleza	69%	89%	408
06 Ingeniería y arquitectura	64%	74%	1.018
07 Ciencias sociales, políticas	58%	63%	490
08 Ciencias económicas y empresariales	57%	67%	340
09 Derecho y jurisprudencia	77%	77%	448
10 Historia y arte	70%	83%	407
11 Filosofía, filología y lingüística	75%	79%	554
	70%	80%	5.302

Fonte:CNEAI (www.mec.es)

² As memorias da CENAI poden consultarse na páxina web do Ministerio de Educación (www.mec.es).

A esta circunstancia únese o feito de que existe unha correlación entre o nivel de éxito nesas mesmas áreas e o índice de profesores que simplemente nunca someteron a súa actividade investigadora a avaliación. Se no conxunto do Estado existe un 25% do profesorado de todas as áreas que nunca se someteron a avaliación, esta porcentaxe é bastante máis reducida (16%) se nos circunscribimos ás Ciencias Experimentais. En cambio, é máis elevada nas Ciencias Sociais e Xurídicas (33%) o que sumado co entre 30 e 40 por cento de rexeitamentos a sexenios solicitados fai que un volume amplísimo se atope á marxe do sistema de avaliación investigadora. Isto é, parece que existen claramente áreas en que a suma do nivel de fracasos nas avaliacións e de non presentacións representa unha porcentaxe do profesorado moi alta, mentres que existen outras áreas en que a práctica totalidade do profesorado está metida, e con resultados positivos, no proceso de avaliación investigadora.

Distribución porcentual de los profesores numerados¹ por tramos de investigación y grandes áreas. Año 2003

Área	0. Nunca Present.	0. Eval. y no conced.	Uno	Dos	Tres	Cuatro	Cinco	Seis
1. Humanidades	21	9	27	20	12	7	3	1
2. Ciencias sociales y jurídicas	33	16	26	13	7	4	1	0
3. Ciencias experimentales	16	8	24	24	15	9	3	1
4. Ciencias de la salud	23	15	19	21	12	7	2	1
5. Tecnología e ingeniería	33	12	31	14	6	3	1	0
Nacional	25	12	25	19	10	6	2	1

¹ Catedráticos de Universidad, Titulares de Universidad y Catedráticos de Escuela Universitaria.

Fonte: CNEAI (www.mec.es)

Tamén o estudo dos datos desde unha perspectiva de distribución territorial revela resultados diversos entre comunidades autónomas e universidades. Galicia, País Vasco, Canarias, Castela - A Mancha ou A Rioxa teñen resultados peores que a media do Estado. Madrid, Cataluña, Valencia, Cantabria ou Estremadura superiores á media. Nestes datos tamén é interesante observar a evolución do número de sexenios conseguido. Mentres que Madrid, Cataluña ou a UNED conseguen resultados semellantes á media nos primeiros dous sexenios van mellorando, e superando esta media, no terceiro, cuarto, quinto e sexto sexenio avaliado. Parece, por tanto, que outros factores –como pode ser o das universidades onde tradicionalmente se concentra o núcleo do poder académico– tamén deben ser tidos en conta no reparto dos sexenios. Dentro de cada comunidade autónoma tamén se aprecian resultados diversos, e é a maior antigüidade das universidades e, en consecuencia, a consolidación do seu profesorado un elemento que favorece un maior número de sexenios.

Distribución porcentual del profesorado numerario¹ de las Comunidades Autónomas según el número de tramos de investigación. (Totales). Año 2003.

CC.AA.	Ninguno		Uno	Dos	Tres	Cuatro	Cinco	Seis
Andalucía	25*	14**	26	18	10	5	2	0
Aragón	21*	14**	25	22	9	5	3	1
Asturias	26*	11**	27	17	10	6	2	1
Baleares	25*	7**	26	23	11	6	2	0
Canarias	34*	12**	26	16	14	8	4	1
Cantabria	19*	12**	26	16	14	8	4	1
Castilla-La Mancha	35*	10**	29	17	6	2	1	0
Castilla-León	24*	14**	24	19	10	6	2	0
Cataluña	21*	10**	24	20	13	8	3	1
Extremadura	18*	15**	27	23	12	5	0	0
Galicia	32*	9**	27	19	8	4	1	0
La Rioja	28*	7**	38	21	5	1	0	0
Madrid	25*	12**	22	18	11	8	3	1
MECD (U.N.E.D.)	25*	14**	23	17	11	7	2	1
Murcia	24*	11**	27	18	10	7	2	1
Navarra	28*	10**	35	19	6	2	0	0
País Vasco	33*	11**	23	17	11	4	1	0
Valencia	22*	12**	29	19	11	5	1	1
Nacional	25*	12**	25	19	10	6	2	1

¹ Catedráticos de Universidad, Titulares de Universidad y Catedráticos de Escuela Universitaria.

* Nunca presentado a evaluación.

** Evaluado y no concedido ningún tramo.

Fonte: CNEAI (www.mec.es)

Os datos expostos revelan, como se puido apreciar, fortes desequilibrios entre áreas de coñecemento. As ciencias sociais e as enxeñarías presentan altas porcentaxes de rexeitamento e de non presentación. As causas deste elevado número de profesores que fracasan ou deciden non intentar sequera a solicitude son diversas. Por unha banda, como desenvolveremos máis en detalle, o obxecto da investigación pode non ser homologábel aos criterios de avaliación das áreas de ciencias experimentais que progresivamente se van impondo ás demais áreas científicas. Tamén ten relevancia a elevada porcentaxe de profesorado de escola universitaria que, polas singularidades das súas categorías profesionais, pode non realizar actividade investigadora. Pode influír, así mesmo, a compatibilización cun labor profesional externo que nas áreas mencionadas ten unha certa importancia.

Tamén se desprende deses datos un certo desequilibrio entre territorios e universidades que, como se anunciou, pode obedecer á distribución interna dos corpos de profesorado e ao distinto grao de consolidación das universidades, pero tamén a factores vinculados á situación dos núcleos das «escolas» de cada área.

Con respecto ao tema que nos ocupa, a dificultade para apreciar a existencia de casos de discriminación lingüística, ante a ausencia de indicadores sobre o uso das linguas propias na investigación, non pode ocultar que os datos parecen indicar que as diverxencias nos resultados entre as distintas áreas de coñecemento é revelador en canto á existencia dun problema de desigualdade que debe ser estudado. Ao noso xuízo, o problema probabelmente está tanto en sobre que se investiga como en que lingua se investiga. A preterición da investigación aplicada, considerada pexorativamente como «local», nos criterios científicos das distintas áreas é un elemento determinante do fracaso de moitas avaliacións e esa investigación aplicada en moitos casos é aquela que se realiza nas linguas propias. Este balance, feito á vista dos datos numéricos, debe ser contrastado co estudo dos criterios de avaliación nalgunhas áreas para determinar en que medida esa valoración se pode confirmar.

3. O PARADOXO DA FUNCIÓN DA UNIVERSIDADE E OS CRITERIOS DE AVALIACIÓN DA INVESTIGACIÓN

O art.1 da LOU establece que son funcións da Universidade a investigación, a docencia e o estudo ao servizo da sociedade. Unha sociedade entendida, sen dúbida, como o contorno inmediato da Universidade e á que a natureza de servizo público da educación superior obriga a prestar non só formación senón tamén resultados da investigación. O esforzo cada vez maior que realizan as universidades de transferencia de coñecemento ten como destinatario primeiro tamén o tecido social e produtivo próximo.

Porén, estas obrigas de servizo público das universidades poden resultar contraditorias cunha concepción supostamente aséptica que predica unha «universalidade da ciencia» desconectada dos seus efectos na mellora do coñecemento do seu contorno. Esta concepción ten efectos máis ou menos neutrais no enfoque e nos ámbitos obxecto da investigación segundo ás áreas de coñecemento ás que se traslade. Neste sentido probabelmente nas ciencias experimentais é máis complicado apreciar unha disociación entre investigación global/local pero nas ciencias sociais e humanas pode ser máis evidente a clara diferenza entre a investigación aplicada-local e a investigación con repercusión global.

Esta circunstancia lévanos, máis unha vez, á cuestión lingüística xa que o tipo de investigación que se realiza –dentro das coordenadas enunciadas anteriormente– ten moito que ver coa elección lingüística dos investigadores. Unha opción por unha investigación máis xeral tende a ir acompañada do uso de linguas «internacionais» (o inglés,ou, en segundo lugar, o español); a investigación ao servizo do contorno máis inmediato con máis probabilidade fará unha escolla da lingua propia.

Nesta liña de reflexión debemos achegarnos aos criterios sobre os que se realiza a avaliación da actividade investigadora. Cada vez máis, estes criterios fórmulanse sen conexión coa función social e de servizo público da Universidade. Pode constatarase como os criterios utilizados tradicionalmente como indicadores de bos resultados académicos nas áreas de coñecemento de ciencias experimentais progresivamente se consolidaron e estenderon a outras áreas de coñecemento (publicación en revistas que figuren nalgún dos «citation index» de matriz anglosaxona, obtención de patentes, impacto internacional dos traballos etc.). Non se discute aquí o valor complementario que poidan ter estes criterios para medir os resultados da investigación en distintas áreas de coñecemento mais si a súa aplicación exclúinte doutros indicadores que poidan recoñecer con semellante fidelidade a calidade da investigación realizada e, sobre todo, valorar con máis exactitude a contribución á sociedade da investigación feita cunha metodoloxía e cuns resultados igualmente rigorosos mais cun alcance local-rexional no seu obxecto de investigación.

Nesta dinámica, mesmo o castelán xoga en desvantaxe fronte á preponderancia absoluta do inglés. Se se bota unha ollada ás revistas incluídas nos «Citation Index» tanto de ciencias experimentais como de ciencias sociais poderase comprobar que apenas é posíbel achar nesas listaxes revistas noutras linguas que non sexa o inglés. Estas listaxes –ás que os criterios de avaliación da investigación se remiten– levan a que revistas «locais» con investigación claramente local de base anglosaxona sexan os parámetros da actividade científica que permiten discriminar como investigación non válida aquela que se fai aquí sobre temas locais ou en linguas propias. En definitiva, a investigación local norteamericana circula como se fose universal mais o proceso inverso é penalizado en termos de avaliación da actividade investigadora.

4. DOUS EXEMPLOS PRÓXIMOS E DIVERXENTES: DEREITO E ECONOMÍA

A recente aprobación mediante Resolución do 25 de outubro de 2005 dos criterios científicos en cada un dos campos de avaliación (BOE do 7 de novembro) confirma esa tendencia á «homologación» dos criterios de forma transversal para practicamente todas as áreas de coñecemento³. Curiosamente unha das poucas áreas que se subtrai a esa tendencia xeral de asunción dos criterios que tradicionalmente utilizaban as ciencias experimentais é a de Dereito. O contraste entre os criterios de avaliación de Dereito e Económicas, dúas áreas con clara proximidade académica, poden ser ilustrativos da tese que se sostén da

³ Os anteriores criterios fixados nunha Resolución do 6 de novembro de 1996 da CENAI (BOE do 20 de novembro) no que respecta ao campo da Economía, xa contiñan unha parte dos elementos presentes nos recentemente aprobados, no sentido de conceder unha importancia primordial aos indicadores internacionais e valorar tamén, nun plano secundario, a contribución que os traballos puidesen supoñer para a economía estatal ou rexional.

incidencia que poden ter os criterios establecidos nos resultados da investigación, na preterición de determinados tipos de investigación que non necesariamente ten menos calidade e no aspecto instrumental da lingua en que se fai esa investigación.

Os criterios establecidos para o campo 8 «Ciencias Económicas e Empresariais» indican que:

«3. Se valorarán preferentemente los trabajos publicados en revistas de reconocida valía, aceptándose como tales las que ocupan posiciones relevantes en los listados por ámbitos científicos en el <<Subject Category Listing>> del <<Journal Citation Reports del Social Sciences Citation Index>> y el Science Citation Index (Institute for Scientific Information, Philadelphia, PA, USA). No obstante podrán considerarse también artículos publicados en revistas listadas en otras bases de datos internacionales, siempre que satisfagan los criterios que se especifican para las revistas en el Apéndice 1. Las revistas electrónicas se considerarán cuando aparezcan en los listados del ISI o cumplan los criterios del Apéndice 1.

En la evaluación de los libros y capítulos de libros se tendrán en cuenta el número de citas si procede, el prestigio de la editorial, los editores, la colección en la que se publica la obra, las reseñas en las revistas científicas especializadas y las traducciones de la propia obra a otras lenguas.

Asimismo se valorarán las patentes en explotación o programas de ordenador, registrados, o que al menos conste el interés de alguna empresa en su utilización. Ello debe ser demostrado mediante contrato de compra-venta o contrato de licencia. Se tendrá también en cuenta la extensión de la protección de la patente (nacional, europea o por el Tratado de Cooperación de Patentes (PCT)).»

Estes criterios priman claramente a repercusión internacional dos traballos de economía, e singularmente os que se encadran nas correntes anglosaxonas do pensamento económico, o que inevitabelmente xoga en contra dos traballos de economía aplicada de coñecemento dos problemas económicos do propio contorno. Máis aínda, a asunción deses estándares internacionais de avaliación da investigación leva ao extremo de valorar, nun ámbito como a investigación económica, unha cuestión que resulta totalmente extravagante como é a consecución de patentes. Esta cuestión figura como un criterio de avaliación, seguramente, por unha traslación acrítica de criterios internacionais, máis concretamente norteamericanos, de países en que é posíbel a realización de patentes de software, unha cuestión que nos países comunitarios está vedada en virtude da Convención Europea de Patentes (1977).

Pola contra, se examinamos os criterios que para o campo 9 «Dereito» fixa a citada Resolución apreciamos que:

« 3. En la valoración de los trabajos se atenderá al medio de difusión empleado, aceptándose como indicio de calidad la publicación en revistas de reconocida valía. En todo caso,

las revistas deberán cumplir los criterios que se especifican en el Apéndice 1. Los libros y capítulos de libros se considerarán según su calidad avalada por las citas, si las hubiere, y su inclusión en bibliografías independientes del autor y su entorno. Deberán reflejar claramente que son fruto de la investigación o de la reflexión documentada. Se considerarán especialmente relevantes aquellos que no estén publicados por la misma institución en la que trabaja el investigador, que se publiquen en editoriales especializadas de reconocido prestigio y que acrediten un proceso riguroso de selección y evaluación de originales. Así mismo, también se considerarán las reseñas en las revistas científicas especializadas y las traducciones de la propia obra a otras lenguas.

(...) Se valorarán preferentemente:

- a) Aquellos que desarrollen nuevas perspectivas del ordenamiento jurídico.*
- b) Los que supongan investigaciones originales sobre la evolución histórica, social o cultural de las normas.*
- c) Los estudios y trabajos de política jurídica y aquellos que introduzcan propuestas relevantes de perfeccionamiento de las normas en relación con el sistema jurídico español o internacional. Aquellos que aporten conocimientos e instrumentos conceptuales y analíticos para mejorar la eficacia de las normas jurídicas y el cumplimiento de los objetivos que se persiguen con ellas. Los análisis que ofrezcan soluciones a problemas de interpretación, lagunas y contradicciones del ordenamiento jurídico español o internacional.*
- d) Los análisis de jurisprudencia que se basen en un conjunto de sentencias sobre un tema o temas conexos, que tengan por objeto esclarecer los criterios de actuación de los tribunales y su evolución, y los comentarios sobre sentencias especialmente relevantes para el entendimiento y posterior aplicación del derecho.*
- e) Las obras generales que se reconozcan como de referencia dentro de la disciplina o supongan un progreso en la organización de un campo temático poco estructurado, siempre que se trate de su primera edición o de un edición que suponga cambios relevantes respecto a las anteriores.*
- f) Las traducciones de la propia obra a otros idiomas.*
- g) Las publicaciones en revistas de difusión internacional.»*

Os criterios para o campo do Dereito establecen indicadores de calidade en función do valor dos traballos e dunha serie de parámetros sobre a valía do medio onde se publica ou da contribución ao coñecemento que supón o traballo mais sen que o alcance internacional deste sexa o elemento determinante da avaliación das contribucións. De feito pode apreciarse como a gradación de criterios sitúa nun dos últimos postos esta cuestión, non por desprezo ou endogamia senón por adaptación dos criterios a unha área de coñecemento onde a relevancia dos traballos debe ser medida, fundamentalmente, desde a súa repercusión no ámbito estatal ou rexional. O Dereito, aínda nun contexto de globalización e europeización, ten unha clara compoñente estatal que a investigación neste ámbito debe ter presente e que os criterios de avaliación da investigación reflecten. Isto

non impide que se introduzan criterios que permitan determinar a calidade das publicacións, a independencia con respecto ao investigador avaliado e outros elementos que, en todo caso, non están subordinados a indicadores elaborados para outros contornos científicos.

A evidente disparidade dos criterios de avaliación nos campos do Dereito e da Economía e Organización de Empresas, pode ser un factor explicativo dos resultados tan diferentes que mostran os docentes dos dous campos de coñecemento ao someteren a súa actividade a avaliación. De feito, algúns dos outros elementos que, como apuntabamos anteriormente, podían condicionar desfavorabelmente os resultados da avaliación da investigación, non presentan diferenzas significativas entre estes dous campos. Tanto o ámbito do Dereito como o da Economía e Organización de Empresas son proclives a que exista unha certa actividade profesional privada paralela á dedicación universitaria. Por iso non parece que poida explicar a diferenza de entre 15 e 20 puntos nas avaliacións favorábeis nun e noutro campo (dependendo do período observado e das áreas de coñecemento) o dato da actividade profesional que repercute negativamente na actividade investigadora. Actividade profesional, por outra banda, que segundo estudos internacionais non necesariamente leva a unha relación negativa entre vínculos externos e publicacións.

Tampouco existe entre os dous campos unha distribución interna dos corpos do profesorado significativamente distinta que puidese incidir nesta cuestión. Se ben no campo da Economía existe un 8% máis de profesores titulares de Escola Universitaria –que non teñen que contar co título de doutor nin ter actividade investigadora– en conxunto os datos son bastante semellantes entre os dous campos.

	CU	TU	CEU	TEU
Dereito	680 (24.5%)	1635 (58.9%)	50 (1.7%)	415 (14.9%)
Ciencias económicas e empresariais	782 (14.5%)	3215 (59.4 %)	191 (3.5%)	1224 (22.6%)

Elaboración propia a partir dos datos publicados polo MEC sobre a distribución do profesorado funcionario universitario en xaneiro de 2003.

Ademais, esa pequena diferenza no peso relativo do profesorado que non debe someter a súa actividade a avaliación da actividade investigadora non permitiría explicar a diferenza de 15 puntos entre o número de profesores que nunca presentaron a súa actividade a avaliación nos dous campos (22% no campo do Dereito e 37 % no da Economía segundo os datos publicados pola CNEAI sobre o ano 2003) que habería que sumar á diverxencia existente nos denegados.

Parece, por tanto, que xuntamente con outros factores, pero dun modo bastante determinante os criterios de avaliación son un factor explicativo chave da diverxencia entre dúas áreas que, noutros aspectos (profesorado, dedicación...) presentan grandes similitudes e incluso pertencen á mesma grande área de coñecemento. As queixas formula-

das no pasado por sectores do profesorado da área de Economía fronte a estes criterios e á súa aplicación como un elemento de control académico confirmarían esta hipótese. De feito, as autoridades ministeriais garantiron no pasado a presenza dalgún representante en todas as comisións de avaliación do sector da Economía máis afastada de formulacións da corrente dominante e metodoloxicamente cunha investigación máis descritiva ou menos proclive aos modelos numéricos, admitindo, implicitamente, o nesgo dos criterios existentes e a súa utilización como unha ferramenta de poder académico⁴.

Do mesmo modo que uns criterios en que a investigación aplicada e enraizada no contorno parece ser obxecto dunha valoración desfavorábel parece lóxico extraer a consecuencia de que tampouco a utilización das linguas propias será apreciada como un elemento positivo, senón máis ben como un signo contrario ao impacto internacional das contribucións investigadoras, que semella ser o único criterio reitor de avaliación da investigación na maior parte das áreas de coñecemento.

5. A NECESIDADE DE INCIDIR NA FIXACIÓN DE CRITERIOS DE AVALIACIÓN ANTE A DIFICULTADE DO RECURSO FRONTE AS DECISIONS AVALIADORAS

Porén, existe unha dificultade de atacar as decisións técnicas das comisións de avaliación. Os recursos fronte a estas decisións vense abocados a recibir como contestación que estas comisións actúan amparadas polos criterios fixados e publicados con anterioridade e aplicados cunha marxe de discrecionalidade técnica. Unha discrecionalidade técnica na aplicación dos criterios que, ademais, os xuíces non están dispostos a entrar a revisar, salvo a evidencia de arbitrariedades, tal e como estableceu a doutrina do Tribunal Supremo na Sentenza do 5 de xullo de 1996 poñendo fin á disparidade xurisprudencial anterior. Mesmo se as comisións fixan como única motivación da súa decisión avaliadora unha cualificación numérica desprovista de calquera valoración do currículo.

Por iso sería tanto máis necesario atacar o núcleo decisorio, isto é incidir na definición dos criterios de avaliación e na forma de designación das comisións garantindo un proceso aberto e transparente mediante sorteo de todos os que cumpran os requisitos.

⁴ Unha reunión da Mesa sectorial de Universidades realizada o 2.7.2003 (http://fete.ugt.org/Estatal/docs/MESA_SECTORIAL_UNIVERSIDADE.pdf) abordou en concreto a cuestión dos sexenios e especificamente os problemas existentes no baixo índice de concesións no campo de Economía. Utilizouse como un argumento a cuestión da dedicación ao exercicio profesional privado –que foi contestado polos sindicatos comparándoo xustamente coa diferenza dos resultados de Dereito–, tamén se manifestou pola Administración que había un proxecto para axustar os criterios con base nun estudo sobre as publicacións da área e que «en el campo 8, como en Economía Aplicada existen claramente dos «culturas», la de los modelos y la descriptiva; a partir de ahora siempre va a haber en los Comités un vocal de cada una de las dos culturas». Parece, por tanto, que os criterios fixados teñen unha clara incidencia nos resultados da avaliacións.

Por outra banda o Consello de Coordinación Universitaria ratifica os criterios propostos para cada campo de coñecemento. Se ben existe un problema de «deslegalización» da composición na reforma proposta da LOU que a deixa para un posterior desenvolvemento regulamentario, parece claro que tanto a representación autonómica neste órgano como a das universidades ten capacidade de influencia sobre estes dous extremos –determinación de criterios e designación de avaliadores– se existe vontade nese sentido.

6. A PRESENZA DA LINGUA NA AVALIACIÓN DO PROFESORADO: VÍAS DE RECOÑECIMENTO

A dificultade que se pode percibir para que a avaliación da investigación teña en conta, ou cando menos non discrimine, o esforzo das persoas que investigan nalgunha das linguas propias distintas do castelán debe levarnos a examinar se existen outras vías para que se recoñeza ese esforzo que, seguramente, estará mais ligado á actividade docente que á investigadora. Para iso é preciso facer mención a dous ámbitos de avaliación que poderían comportar cambios no recoñecemento positivo das linguas propias.

Un destes ámbitos sería o da acreditación precisa para poder optar á maioría das figuras de profesorado contratado segundo o modelo establecido pola LOU. Tendo en conta que estamos a falar dunha avaliación que comprende a actividade docente e investigadora e que, por tanto, permite desde un enfoque global da actividade do profesorado valorar todos os aspectos do seu labor seguramente resulta máis factíbel un recoñecemento do esforzo lingüístico neste terreo. Ademais esta avaliación conta coa vantaxe de ser realizada por axencias autonómicas onde se pode introducir unha maior sensibilidade cara á cuestión lingüística.

Sen entrar na discusión competencial sobre a exclusividade ou non da actividade destas axencias⁵, parece claro que, cando menos, as avaliacións que se solicitan ás axencias autonómicas deberían ter en conta este aspecto e introduci-lo nos seus criterios de avaliación. Por outra banda, o profesorado contratado pode alcanzar ata un 49% do conxunto do profesorado universitario⁶ e está composto maioritariamente por profesorado nos chanzos

⁵ No meu traballo NOGUEIRA LÓPEZ, «La evaluación de la actividad docente e investigadora del profesorado de las universidades públicas», *Revista aragonesa de Administración pública*, n.º 25/2004, cuestiono a competencia da Axencia Estatal (ANECA) para realizar avaliacións de profesorado contratado laboral tendo en conta a atribución competencial que a propia LOU realiza en favor das comunidades autónomas en materia de profesorado contratado. Non obstante o intento da Lei catalá de universidades de lle atribuír en exclusiva á súa axencia autonómica estas facultades está pendente dun recurso perante o Tribunal Constitucional do Goberno do Estado.

⁶ O elevado grao de consolidación das universidades públicas despois dunha xa prolongada aplicación da LRU e de estar comezando a superar os efectos do forte aumento do alumnado universitario nos anos oitenta ten unha plasmación directa no profesorado. Case o sesenta por cento (58'50%) do profesorado das universidades públicas presenciais é funcionario fronte a un 41,5% de contratados. Isto é, o nivel de funcionarios supera o fixado

iniciais da súa carreira universitaria polo que a incidencia neste sector do profesorado ten unha relevancia tanto numérica como de consolidación dun profesorado con longo percorrido académico que non pode ser desprezada de cara ao asentamento das linguas propias na docencia e a investigación.

A anunciada reforma da LOU⁷ lévanos a un segundo ámbito en que, de xeito paralelo ao que propugnamos para o profesorado contratado, pode introducirse a variábel do recoñecemento do uso da lingua propia na docencia e a investigación. A implantación dun sistema de acreditación curricular como requisito previo aos concursos de acceso nos corpos de funcionarios (substituíndo a habilitación) podería tomar en consideración o uso da lingua no marco da avaliación do traballo docente e investigador. Non obstante, esta opción presenta máis dificultades posto que o persoal funcionario experimentou desde a aprobación da LOU un reforzamento da súa consideración como persoal de competencia estatal –ao desaparecer á referencia á lexislación autonómica da LRU e centralizar os requisitos previos necesarios para o acceso– o que parece conducir, inevitabelmente, a unha maior resistencia a introducir esta cuestión no campo de avaliación.

De cara ao proceso de discusión da reforma da LOU sería conveniente, xa que o sistema tende cara a un reforzamento dos sexenios para efectos extra-retributivos, incidir na transparencia dos criterios de avaliación investigadora e de acreditación de cara ao acceso aos corpos docentes. Os criterios xerais e específicos debería ratificalos o Consello de Coordinación Universitaria. Ao igual que sucede coa acreditación do Profesorado contratado sería necesario que a nova acreditación funcional considere a

como mínimo pola LOU en case todas as universidades e en moitas delas faino amplamente (U. Córdoba: 67'31%; U. Granada: 64.40 %; U. Oviedo: 71'29 %; U. Lleida: 65'49 %; U. Valencia: 74'83 %; U. Santiago: 65'6%; U. Politécnica de Madrid: 71'21 %; U. País Vasco: 67'73%). Excepto naquelas universidades máis novas (U. Pablo de Olavide: 20'70%; U. Miguel Hernández: 41'50%), ou naquelas outras que optaron por un modelo de estudos e profesorado distinto (U. Pompeu Fabra: 33'93%; U. Carlos III: 31'14%), o nivel de funcionarización do profesorado é, por tanto, moi alto. Datos porcentuais de J. HERNÁNDEZ ARMENTEROS (coord.), *La Universidad española en cifras (año 2004). Información académica, productiva y financiera de las Universidades públicas españolas. Año 2002*; CRUE (www.crue.org).

⁷ A proposta de reforma pode consultarse en <http://www.mec.es/univ/novedades.html> con data do 3 de novembro de 2005. Na páxina web da CRUE hai varios documentos valorando a proposta de reforma.

docencia⁸. Tamén sería preciso harmonizar os criterios das comisións implicadas na acreditación e facer transparente a forma de designación e esta cuestión debería estar regulada na propia lei. Tampouco se debe esquecer a conveniencia dun maior nivel de detalle na fixación de criterios seguindo tamén o exemplo da avaliación do profesorado contratado en que o desagregación dos méritos avaliábeis e a atribución dun correlato numérico permite facer relativamente previsíbeis de antemán os resultados da avaliación.

7. CONCLUSIÓNS

Unha primeira aproximación aos datos referidos á avaliación da actividade investigadora permiten apreciar como, debido aos criterios de avaliación que se aplican, a protección dos dereitos lingüísticos do profesorado e a normalización da lingua no ámbito da investigación resulta non só preterida senón claramente desincentivada. Parece tamén acreditado que este non é o único nin o principal problema deses criterios de investigación que, naquelas áreas de coñecemento onde a compoñente ideolóxica ten unha maior presenza nas liñas investigadoras, actúan como un filtro de control académico.

Un elemento que debe ser valorado negativamente é a escasa sincronía destes criterios de avaliación da actividade investigadora coas obrigas de servizo ao contorno máis próximo e á función social que debe cumprir a Universidade na sociedade do coñecemento por un enfoque excesivamente unilateral da investigación cara á proxección internacional dos resultados científicos. Este enfoque ten unha incidencia inevitábel na elección do obxecto e a lingua de investigación polos investigadores que podería ser corrixido xunto a outros aspectos relacionados coa transparencia do procedemento de avaliación que dificilmente poden ser defendidos na súa configuración actual.

⁸ Nesta mesma liña pronunciouse recentemente a Conferencia de Reitores que aprobou un «Acuerdo de la Asamblea General de la Conferencia de Rectores de las Universidades Españolas (CRUE) celebrada el 25 de enero de 2006

1. Profesorado funcionario

1.1. Sistema de acreditación

Se valora positivamente la propuesta de sustituir el sistema de habilitación por un sistema de acreditación. Ello no obstante, considera interesante hacer algunas propuestas sobre su diseño que pueden mejorarlo

a) De un lado, y en relación con los criterios que han de regir el proceso de acreditación (art. 57.2), parece razonable, en primer lugar, que los criterios generales deban ser objeto de ratificación por el Consejo de Coordinación. De otro lado, en el contexto del impulso de las tareas docentes dentro del conjunto de la actividad del PDI, no resultaría irrelevante que se hiciera expresa referencia a los méritos docentes, investigadores y de gestión en relación con los indicados criterios. Por último, es claro que los criterios generales y, sobre todo, los singulares para cada campo de conocimiento tienen que ser transparentes y suficientemente detallados. (...)

c) De otro lado, en relación ahora con las distintas comisiones (art. 57.2 y 3.) que participan en el proceso de acreditación, tanto las que aprueban los criterios como las que deciden la acreditación, se observan distintas disfunciones en relación con los requisitos exigidos para formar parte de las mismas. De una parte, se hace únicamente hincapié en el reconocimiento de sexenios de investigación cuando, si se pretende impulsar la actividad docente, podría tener cierta relevancia exigir también el reconocimiento de quinquenios docentes».